

'Antihomowet bewijs van ons succes'

Homo-activisten leggen de onlangs in Sint-Petersburg ingevoerde antihomowetgeving graag positief uit: als erkenning van hun succes bij het zichtbaar en acceptabel maken van homoseksualiteit. Maar de angst voor de gevolgen ervan is groot. 'Wie mij in elkaar slaat omdat ik iets draag met het regenboog-symbool, heeft nu de wet aan zijn kant.'

TEKST: HELGA SALEMEN

Sint-Petersburg – 'Ik ben verliefd als nooit tevoren. Hij is middelgroot, blond en heeft prachtige bruine ogen', schreef de beroemde Russische componist Tsjaikovski ooit aan zijn broer. Een poster met die uitspraak en een foto van de componist met afgeplakte mond hangt in het kantoor van Vyxod (uit de kast komen), de Petersburgse LGBT-organisatie (*lesbian, gay, bisexual, transgender*). Omringd door Tsjaikovski en andere beroemde Russische homo's op vergelijkbare posters, zoals balletdanser Rudolf Noerijev, zitten jonge mensen rond een tafel al etende hun activiteiten te bespreken. Het Vyxod-kantoor bestaat uit drie kleine, overbevolkte ruimtes, waar mensen in en uit lopen. Op, achter en naast de bureaus zijn medewerkers en vrijwilli-

gers bezig petitie's op te stellen, materiaal uit te knippen en op te plakken, de Vyxod-pagina bij te houden op het Russische Facebook of doen ze aan hulpverlening, via het 'psychologische spreekuur' of de Club van Ouders.

Vyxod-woordvoester Olga Lenkova vertelt dat de bijenkorf-drukte paradoxaal genoeg zowel oorzaak als gevolg is van de zogeheten Wet op Homopropaganda onder Minderjarigen, die op 30 maart in Rusland's meest liberale stad werd aangenomen. 'De homobeweging is vooral de laatste drie, vier jaar zichtbaarder geworden in Rusland. Dat hangt samen met de opkomst van de LGBT-beweging in Sint-Petersburg. Vyxod, dat sinds 2008 bestaat, heeft inmiddels tien betaalde medewerkers en ruim vijftig vrij-

willigers. Daarmee is zij één van de grootste organisaties binnen de Russische homobeweging.'

De sleutelrol van de Petersburgse LGBT-beweging is volgens Lenkova een belangrijke reden dat de gemeenteraad, beheerst door Kremlin-loyalisten, in actie kwam. De homofobie van Russische machthebbers is bekend: in de aanloop naar de presidentsverkiezingen van maart dit jaar liet Poetin al weten zich in te zetten voor de vergroting van de Russische bevolking en terugdringing van 'niet-traditionele samenlevingsvormen'. De antihomowet is daarom tevens een erkenning van de

> **Protestactie tegen de antihomowetgeving in Sint-Petersburg. De poster toont de biseksuele Russische dichteres Marina Tsvetaeva**

kracht van de LGBT-beweging, zegt Lenkova. 'De wet is in die zin positief, dat de politici nu openlijk de strijd met homoseksuelen aangaan. Tot de komst van deze wet werd ons bestaan simpelweg genegeerd.'

Emigratie

Na de invoering van de wet melden mensen zich massaal aan bij Vyxod om iets te doen tegen homohaar. 'Zij redeneren dat als ze

'De grotere bereidheid tot actie zie je vooral in Moskou en Sint-Petersburg. In kleinere steden overheerst de angst'

vandaag zwijgen, morgen de volgende repressieve wet volgt', verklaart Igor Kotsjekov, voorzitter van het in heel Rusland actieve LGBT-netwerk dat zijn hoofdkantoor heeft in Sint-Petersburg. 'Maar die grotere bereidheid in actie te komen, zie je vooral in Moskou en Sint-Petersburg. In minder grote steden en in de provincie overheerst de angst.'

Bij Vyxod en het LGBT-netwerk zijn sinds de invoering van de wet veel vragen binnengekomen van Russische homoseksuelen over de mogelijkheid tot emigratie. Vooral de angst onder homostellen met kinderen – veelal lesbische vrouwen die eerder getrouwd waren – is groot. 'Homoseksuele stellen vrezen dat hun kinderen uit het gezin worden verwijderd als blijkt dat ze niet allebei de biologische ouders zijn', vertelt Lenkova.

De invoering van de antihomowet in Petersburg deed het meeste stof opwaaien. Maar in 2006

werd een vergelijkbare wet al aangenomen in Rjazan, een middelgrote stad niet ver van Moskou. Later volgden andere regio's. Protest daar bleef uit omdat de LGBT-beweging er minder zichtbaar is. Lenkova verwacht echter niet dat de wet ook op nationaal niveau wordt ingevoerd. 'Ik denk dat Rusland een goede reputatie in Europa wil behouden. Maar deze wet is nu al van

kracht in vijf Russische regio's en ook elders wordt ze besproken.'

In principe heeft de wet overal dezelfde inhoud: hij verbiedt alle uitingen die minderjarigen in contact brengen met het begrip homoseksualiteit, op straffe van een boete tussen de 100 en 12.500 euro. Dit om de verspreiding van homoseksualiteit onder jongeren te voorkomen. Aanleiding voor de wet waren de Russische parlements- en lokale verkiezingen van afgelopen december, zeggen Lenkova en Kotsjekov. Het wetsvoorstel werd een maand voor de verkiezingen ingediend. 'De peilingen voorspelden in Sint-Petersburg één van de laagste uitslagen in Rusland voor regeringspartij Verenigd Rusland, iets van 30 procent', zegt Lenkova. 'Met zulke maatregelen spelen de machthebbers in op de onwetendheid en bestaande angsten. Het gros van de Russische bevolking, zelfs in de grote steden, heeft geen idee wat homoseksualiteit inhoudt. Veel mensen begrijpen bijvoorbeeld niet het verschil tussen homoseksuelen en travestieten of transseksuelen.'

Hoe groot die onwetendheid is, blijkt op een bijeenkomst van de 'Club van Ouders' op het Vyxod-kantoor. Vijf moeders en een veelvoud aan jongeren, die tot op de vensterbank hebben plaatsgenomen, bespreken netelige kwesties als: hoe vertel ik het mijn ouders? 'Eerst schold en tierde ik. Net als anderen dacht ik dat Anja abnormaal was en kon worden genezen', vertelt moeder Marianne, die een blauwe, pluche draak vasthoudt met een regenboog op zijn buik, het teken dat zij het woord heeft. 'Maar Anja gaf me informatie en ik bezocht de psycholoog van Vyxod. Daarna dacht ik: het is mijn dochter en ik houd van haar.' Andere moeders vallen haar bij. 'Ik kon homoseksualiteit niet accepteren, totdat mijn zoon Dima mij allerlei voorlichtingsmateriaal gaf', zegt moeder Jelena. 'Nu wil ik strijden voor gelijke rechten voor homoseksuelen, wat het ook kost!'

Lenkova legt de schuld bij de Russisch-orthodoxe kerk. 'Op Russische scholen wordt nauwelijks seksuele voorlichting gegeven', verklaart ze. 'Het maximale is uitleg in de biologieles over de geslachtsorganen. Dat komt vooral door de kerk, die seksuele voor-

lichting ziet als het begin van losbandigheid en zonde.'

Ook Kotsjekov benadrukt de rol van de kerk. 'Sinds de teloorgang van het communisme in 1991 tracht het Kremlin een nieuwe "nationale ideologie" te ontwikkelen. De huidige machthebbers gebruiken daarvoor het Russisch-orthodoxe geloof.' Kort voordat de antihomowet werd ingediend in Sint-Petersburg, publiceerde de Russisch-orthodoxe kerk een document over de 'propaganda van homoseksualiteit'. Milonov, indiener van de wet, wil zelf priester worden en besteedt veel van zijn vrije tijd aan de kerk. En Poetin-vertrouweling Georgi Poltavtsjenko, sinds september vorig jaar gouverneur in Sint-Petersburg, behoort tot de zogenoemde 'orthodoxe Tsjekisten', een invloedrijke groep (ex-)medewerkers van de Russische geheime dienst, die zich als zeer gelovig profileren.

De poging om homoseksuelen weer terug de kast in te jagen, past in bredere trend vrijheden in te perken van Russische burgers, zegt Lenkova. 'In Rusland spreken we van "het aandraaien van de duimschroeven".' De recente veroordeling tot twee jaar cel van de

Foto links: agent in actie tijdens demonstratie tegen homohaat in Sint-Petersburg; rechts: gelovige Russen protesteren eind mei tegen homoactivisten

leden van de band Pussy Riot is er een voorbeeld van. Maar ook de zaak van homoactivist Nikolaj Aleksejev tegen Moskou. Lenkova: 'Aleksejev spande die zaak vorig jaar aan bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, wegens het opnieuw verbieden van een gaypride in Moskou. Het hof oordeelde dat zo'n verbod wettelijk ongegrond was, maar de Russische overheid heeft die uitspraak volledig genegeerd.'

Boete

Het is nog te vroeg om te zeggen hoeveel schade de antihomowet de Petersburgse LGBT-beweging toebrengt, maar Vyxod overdenkt zorgvuldig al haar activiteiten, vertelt Lenkova. 'Op dit moment is alleen Aleksejev veroordeeld tot een boete van ruim 100 euro, omdat hij in april met een bord met een homovriendelijke slogan bij het gemeentehuis van Sint-Petersburg stond. Omdat wij een officieel geregistreerde organisatie zijn, zou-

Oproep Pussy Riot tegen homohaat

Homoseksuelen kregen begin september onverwachte steun van de punkfeministen van Pussy Riot. De veroordeling tot twee jaar cel voor drie van deze jonge vrouwen, wegens hun provocerende optreden afgelopen februari in de grootste kerk van Moskou, leidde wereldwijd tot een storm van protest. Mede om iedereen te bedanken die hen steunde, onder wie popartiesten als Madonna en Björk, plaatsten de overige leden van Pussy Riot op 8 september een filmpje op internet. Daarin verbrandden ze een foto van president Poetin en deden ze een oproep tegen homohaat. Een maand eerder sprak Madonna zich al uit tegen de discriminatie van Russische homoseksuelen tijdens haar concert in Sint-Petersburg, nadat ze tijdens haar optreden in Moskou met een pro-Pussy Riot-leus op haar lijf had rondgelopen. Zie ook pagina 29.

den wij bij een overtreding maximaal 12.500 euro boete moeten betalen. Dat geld hebben we niet. Daarom moeten we voortdurend afwegen wat we wel of niet doen. Zo namen we ooit deel aan een mensenrechtenfestival, waar posters hingen van lesbische moeders met hun kinderen. Als we in de toekomst bij zo'n expositie niet meedelen dat alléén meerderjarigen mogen kijken, riskeren we een boete. Maar als we wél een leeftijdsgrens stellen, wekken we de suggestie dat deze ouders iets onfatsoenlijks doen.'

Het grootste gevaar schuilt in de willekeur waarmee de wet kan worden toegepast. Illustratief daarvoor is dat Kotsjekov en een mede-activist in april op straat stonden met net zo'n bord als waarvoor Aleksejev is veroordeeld. Maar terwijl Aleksejev werd bestraft op grond van de antihomowet, spraken de rechters Kotsjekov vrij en kreeg zijn mede-activist alleen een boete wegens niet gehoorzamen aan de politie. 'Door die willekeur kunnen wij geen strategie uitstippelen', verklaart Lenkova. 'Zelfs als politie en justitie de wet niet toepassen, kan hij worden gebruikt om mensen te intimideren en manifestaties tegen te gaan', aldus Kotsjekov. 'De wet is in feite gericht tegen al ons optreden in het openbaar.'

Dat laatste bleek op 1 mei, tijdens de Dag van de Arbeid-manifestatie in Sint-Petersburg. De LGBT-activisten maakten deel uit van het democratische blok in de demonstratie. Op de centrale straat van Sint-Petersburg, de Nevski

Prospekt, arresteerde de politie op grove wijze en zonder opgaaf van redenen zeven LGBT-demonstranten, onder wie een jongen met regenboogbretels. Daarop stopte het hele blok demonstranten en eiste dat de mensen werden vrijgelaten. De politie dreigde de overige demonstranten te arresteren als ze niet doorliepen, omdat de demonstratievergunning was afgegeven om te lopen en niet om stil te staan. Iedereen liep verder, maar op het eindpunt werd een tiental andere LGBT-demonstranten gearresteerd.

De mensenrechtenorganisatie Memorial stuurde een advocaat om alle zeventien arrestanten vrij te krijgen, wat uiteindelijk lukte. Volgens het proces-verbaal moeten de arrestanten nog voor de rechter verschijnen, maar niemand van hen heeft daar nog iets van gehoord.

Agressie

De samenwerking met mensenrechtenorganisaties, zoals tijdens de 1 mei-demonstratie, is relatief nieuw. Kotsjekov: 'In Rusland willen opeens meer maatschappelijke organisaties met ons samenwerken. Hoewel zij ook veel homofobe aanhangers hebben, begrijpen die organisaties goed dat het inperken van de vrijheid op demonstratie ons allemaal treft.' De antihomowet is volgens hem vergelijkbaar met de onlangs aangenomen wet tegen demonstraties en de wet die non-gouvernementele organisaties verplicht zich als 'buiten-

Foto links: opgepakte homoactivist eind mei dit jaar, nadat pogingen een gaypride te houden in Moskou voor de zevende keer waren mislukt; rechts: agent in Moskou ruimt straat op na mislukte gaypride

lands agent' te registreren als ze geld uit het buitenland ontvangen.

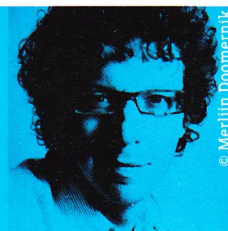
Het meest zorgwekkende effect van de wet is dat de agressie door po(t)tenrammers erdoor toeneemt, zegt Ivan Andrejevski, mede-eigenaar van homo- en lesboclub Malevitsj op een voormalig fabrieksterrein aan de rand van Sint-Petersburg. In het driejarig bestaan van de club had hij nooit problemen – tot 30 maart dit jaar, de dag dat de antihomowet werd aangenomen. Ongeveer honderd vrouwen waren die dag in Malevitsj voor een kunstexpositie, toen er werd aangebeld. Vier kortgeknippte jongens in sportkleden stonden voor de deur, die beweerden dat ze voor een van de eigenaren kwamen. 'Pak vuile homo's', riepen ze, sloegen de medewerkster die open had gedaan, gooiden een rookbom naar binnen en renden snel weg.

Het incident is nooit opgehelderd. 'We hebben geen aangifte gedaan. Als je kijkt hoe de politie optreedt bij LGBT-acties, zie je dat ze ons niet beschermt', legt Andrejevski uit. Om die reden werkt Malevitsj met privé-bewakers, die toezicht houden tijdens discotheekavonden. Andrejevski verwacht meer agressie. 'De antihomowet bevrijdt de handen van homohaters. Wie mij op de Nevski Prospekt in elkaar slaat omdat ik iets draag met het regenboogsymbool, heeft de wet aan zijn kant.' ♦

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

GRUNBERG

© Merlijn Doornik

Religieuze vrijheden

De vrijheden die gelovigen opeisen in naam van hun godsdienst staan onder druk, althans in West-Europa. Of het nu gaat om de jongensbesnijdenis, het dragen van een boerka, de positie van de vrouw in het algemeen of het ritueel slachten, er lijkt in Nederland een brede consensus te bestaan die zegt dat bepaalde rituelen niet meer van deze tijd zijn en dat de overheid moet ingrijpen. Elders in de wereld, ook in de Verenigde Staten, speelt religie een andere rol in de samenleving en worden dergelijke debatten niet gevoerd.

Wat het debat hier bemoeilijkt, is dat daarin vaak oneigenlijke argumenten worden aangevoerd. Zo wordt nog wel eens beweerd dat het boerkaverbod discriminerend zou zijn. Dat sluit ik niet uit – hoewel het verbod voor iedereen geldt, worden alleen orthodoxe moslima's erdoor benadeeld – maar hoe dan ook raakt het niet de kern van de zaak. Het verbod op seks met minderjarigen is ook discriminerend voor pedofielen, maar het verbod op discriminatie weegt hier minder zwaar dan de bescherming van het kind. En daar heeft vrijwel niemand moeite mee.

In een beschaafd land kun je anders zijn dan de tijdgeest voorschrijft

Ook doet het er niet toe of jongensbesnijdenis wel of niet van deze tijd is. Een beschaafd land stelt zijn burgers in de gelegenheid anders te zijn dan de tijdgeest voorschrijft. Anders zou de overheid ook het niet hebben van een inter-netaansluiting strafbaar kunnen stellen.

Waar het om gaat, is de vraag in hoeverre de overheid bepaalde zeden moet afdwingen. Of de boerka een vreselijk kledingstuk is, is nu eenmaal onbelangrijk. Ik vind van wel, maar ik vind ook dat de overheid niets te maken heeft met de kleding van zijn burgers. Neem de jongensbesnijdenis. Men zegt, het kind moet beschermd worden, een volwassen man mag zich natuurlijk wel laten besnijden. Maar is het niet denkbaar dat de groepsdruk in bepaalde gemeenschappen zo groot is dat jongens zodra ze volwassen zijn zich meteen laten besnijden? En waarom zou een ouder zijn kind niet mogen besnijden maar wel een navelpiercing mogen geven? Wat begint als bescherming van een kwetsbare groep, het kind, de vrouw, wordt repressie.

Eigenlijk doen deze maatregelen, die nog niet allemaal werkelijkheid zijn geworden, denken aan het gedrag van de kolonisator die de inheemse bevolking een lesje wil leren en dat lesje heet het beschavingsoffensief. Zij het dat de inheemse bevolking nu minderheden zijn in het eigen land. Of de jongensbesnijdenis nu wel of niet goed is, is wederom onbelangrijk. Waar het om gaat, is dat de overheid zich hier neutraal moet opstellen. Als u tegen uw islamitische of joodse buurman wil zeggen: 'Ik vind het barbaars dat je je kind laat besnijden', moet u dat doen. Maar wie werkelijk liberaal is, zou eerder moeten walgen van een repressieve overheid dan van bijvoorbeeld jongensbesnijdenis. De vrijheden van religieuze minderheden moeten niet gerespecteerd worden in naam van de religie, maar uit angst voor repressie door de overheid.